

At være "tilpas syg" og "tilpas dygtig"

– når inklusionslogikker skaber ekskluderende praksis på pædagoguddannelsen

Lisbeth Nielsen,
cand.pæd,soc, lektor, UCN Pædagogik
og Forskningscenter for in- og eksklusion
i pædagogisk praksis,
lni@ucn.dk

Resumé

Artiklen undersøger 'nedsat tid' i praktik på pædagoguddannelsen gennem script- og translationsanalyser, inspireret af aktør-netværksteori. Ordningen skal sikre rimelige tilpasninger for studerende med funktionsnedsættelser, som de igennem handicapkonventionen har ret til. Men analysen viser, at praksis omkring 'nedsat tid' skaber barrierer. De studerende må performe sygdom på bestemte måder, hvilket indebærer risiko for patologisering og mistillid. Artiklen peger på, at inklusionstiltag som dette også indeholder ekskluderende mekanismer, der reelt modvirker det ideal, som tiltaget egentlig skulle opfylde.

Nøgleord: Nedsat tid, studerende med funktionsnedsættelse, inklusion og eksklusion, pædagoguddannelsen, aktør-netværksteori

Abstract: Being 'sick enough' and 'skilled enough' – when the logic of inclusion produces exclusionary practices in the Danish pedagogue education

This article explores 'reduced hours' in the Danish pedagogue education through analyses inspired by Actor-Network Theory. 'Reduced hours' must provide reasonable accommodations for students with disabilities, as stipulated by the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. The analysis, however, shows that the practice surrounding 'reduced hours' generates barriers. Students are required to perform illness in specific ways, which entails risks of pathologisation and mistrust. The article argues that inclusion measures such as this also contain exclusionary mechanisms, that ultimately undermine the ideal they are intended to realize.

Keywords: Reduced hours, students with disability, inclusion and exclusion, pedagogue education, Actor-Network Theory

Artiklen kan findes på
<https://tidsskrift.dk/FPPU>
DOI: 10.7146/fppu.v10i1.168267

Indledning

Studerende på pædagoguddannelsen tilbringer ca. en tredjedel af studietiden i praktik, heraf to praktikker af seks måneder, hvor de er ansat i 30 t/uge og modtager løn. Studerende med funktionsnedsættelser, som ikke kan indfri dette timekrav, kan søge om 'nedsat tid' efter § 8, stk. 8 i bekendtgørelsen (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2017). Ordningen giver mulighed for at reducere arbejdstiden med op til fem timer ugentligt, dog sikrer overenskomster fuld praktikløn trods reduceret timetal. Der skal vedlægges en lægeerklæring, hvor der begrundes, hvorfor 'nedsat tid' er nødvendig.

Set udefra fremstår 'nedsat tid' som en enkel praksis, der skal sikre studerende med funktionsnedsættelser adgang til uddannelse på lige fod med andre, i tråd med princippet om rimelig tilpasning i dansk lovgivning og FN's Handicapkonvention (Udenrigsministeriet, 2017). I praksis opleves ordningen imidlertid som udfordrende af de involverede parter. For nogle er ansøgningsprocessen mentalt krævende og indgår i et bredere billede af udfordringer, som studerende med funktionsnedsættelser møder på videregående uddannelser. I en undersøgelse af vilkårene fremgår det, at mængden af støtteformer og -systemer samt aktører er svære at overskue (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022). Der er mange indgange til de administrative enheder samt regler og dokumentationskrav knyttet til de enkelte støtteordninger og -systemer. De opleves som adskilte siloer, hvor studerende med funktionsnedsættelser er nødt til gentagne gange at skulle forklare personlige og følsomme emner for studieadministrative medarbejdere, hvilket også skaber en emotionel belastning (Larsen et al., 2023; Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022). Desuden trives studerende med funktionsnedsættelser generelt dårligere, har større frafald og længere gennemsnitlig studietid, og da 15,4 % af alle studerende på professionsbacheloruddannelserne har en funktionsnedsættelse, drejer det sig om mange (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022).

Både danske og internationale undersøgelser fastslår, at der er betydelige udfordringer med mistrivsel for studerende med psykiske funktionsnedsættelser på videregående uddannelser (Baik et al., 2019; Larsen et al., 2023). De kæmper for at opnå en meningsfuld tilknytning til studie- og læringsmiljøer, som for dem er kendetegnet ved en oplevelse af manglende anerkendelse og manglende tilhør (Larsen et al., 2023). Studerende med funktionsnedsættelser oplever at skulle udføre ekstraarbejde for at udløse støtte og giver udtryk for, hvordan forsinkelser i studiet grundet sygdom og pres også bidrager til skamfulde identiteter, da de ikke altid oplever at kunne leve op til normer og forestillinger om den "dygtige og selvkværende" studerende (Larsen et al., 2023). Praktikkerne udfordrer særligt studerende med funktionsnedsættelser på pædagoguddannelsen (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022). Nogle oplever, at timetalskravet forhindrer dem i at kunne gennemføre.

Dermed er der en risiko for, at de formelle rammer bliver en barriere for gennemførelse af uddannelsen.

'Nedsat tid' medfører også udfordringer på praktikstederne, da de i forvejen oplever sig presset på ressourcer, og det kan derfor være svært at tage de rette hensyn. De studerendes praktik bliver derfor betinget af praktikstedernes ressourcer og deres oplevede mulighed for at imødekomme studerendes særlige behov (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022).

Teoretisk afsæt og metode

Studiet er forankret i en konstruktivistisk videnskabsforståelse og benytter aktør-netværksteori (ANT) som analytisk ramme. Gennem ANT undersøges verden som aktører, der er forbundne i netværk. Både humane og non-humane entiteter kan være aktører, og det er gennem netværksdannelsen, aktørerne får deres handlekraft (Latour, 2005). Når man gennem ANT-analyse følger en aktør, handler det om at beskrive, evaluere og sandsynliggøre de mangfoldige måder, hvorpå der skabes og medieres relationer mellem bestemte aktører, og de effekter, det har (Papazu & Winthereik, 2021). En aktør er kun noget i kraft af de relationer, den indgår i med andre aktører i netværket. De skabes og transformeres på den måde også gennem netværk, og derfor er det netværket, der bestemmer aktørens rolle, kompetencer, størrelse og interesse (Ratner, 2013).

Et netværk skal i ANT forstås som et dynamisk og processuelt begreb, hvorigennem man kan analysere, hvilke forbindelser der skabes mellem aktører (Latour, 1999). Hver gang der skabes en ny forbindelse, vil det skabe en forandring. Når et netværk eller en aktør forskydes og dermed ændres, sker der en translation. Netværk bliver til, forandres og vedligeholdes gennem translation, og det er derfor et begreb, der er kendetegnet ved, at det er relationelt og processuelt. Relationelt, fordi aktører kun eksisterer i kraft af deres relation til andre, og processuelt, fordi aktører og netværk kræver vedligeholdelse gennem translationer for at bevare stabile identiteter (Ratner, 2013). Translation skaber altså forandringer ved at etablere forbindelse til aktører, der ikke tidligere var en del af netværket (Latour, 2005). Translationerne er derfor centrale i undersøgelser med ANT.

I denne artikel produceres viden om 'nedsat tid' således gennem analyser af netværk og relationer frem for gennem forklaringer baseret på bagvedliggende strukturer eller intentioner. Det betyder, at artiklen ikke søger at fastslå årsager eller vurdere, om praksis er rigtig/forkert, god/dårlig, men at beskrive og analysere, hvordan støtteordningen 'nedsat tid' gøres, forhandles og får betydning i konkrete sammenhænge.

Artiklen anskuer 'nedsat tid' som en teknologi – ikke som et teknisk redskab i snæver forstand, men en teknologi forstået som et heterogent arrangement af regler, dokumenter, procedurer, viden og praksisser, der tilsammen former handlemuligheder og relationer (Latour, 2005; Akrich, 1992). 'Nedsat tid' er således ikke blot en teknologi, der reducerer arbejdstid, men en teknologi, som gennem sine scripts og translationer producerer bestemte krav, positioner og forståelser. Teknologien får først sin betydning og handlekraft gennem de netværk, hvori den dels indgår, og dels forandres løbende i takt med, at den oversættes i praksis. Gennem ANT som analysetilgang bliver det muligt at flytte fokus til det, der sker i praksis. Helt konkret bliver det muligt at følge aktøren og undersøge, hvordan der konstrueres problemer og løsninger (Ratner, 2013).

Artiklen kombinerer ANT-strategierne scriptanalyse og translationsanalyse som analytiske greb (Akrich, 1992; Callon, 1986; Elmholt & Ratner, 2021).

Gennem scriptanalyse kan man ifølge Akrich undersøge, hvilke visioner der er skrevet ind i en teknologi, samt hvilket ansvar der produceres, hvilke rammer der skabes, og hvilken viden, kausalitet og moralske vurderinger der findes i teknologien (Akrich, 1992). Scriptanalysen gennemføres her som en dokumentanalyse (Justesen & Mik-Meyer, 2010), der afdækker det script, der er indskrevet i et hyrdebrev og følgebrev. Begge breve er sendt til professionshøjskolerne med orientering om praksis og opmærksomhedspunkter i forhold til 'nedsat tid'. Hyrdebrevet er sendt i 2016 (Styrelsen for Videregående Uddannelser, 2016), og følgebrevet er sendt som en tilføjelse, da professionshøjskolerne overtog ansvaret for sagsbehandlingen i 2017 (Styrelsen for Forskning og Uddannelse, 2017).

I en translationsanalyse undersøges, hvordan en aktør over tid har udviklet sig, og hvilke forhandlinger, transformationer og kampe der har bidraget til denne udvikling eller marginalisering af aktøren. Man afdækker netværket og de aktører, som gør det muligt at bevæge sig, og studerer, hvem eller hvad der bliver magtfuldt i denne proces (Callon, 1986). På den måde kan man undersøge, hvilke visioner, interesser og forhandlinger der er i spil i konstruktionen og modifikationen af den pågældende aktør (Elmholt & Ratner, 2021).

Det empiriske grundlag for undersøgelsen er 16 dokumenter (Justesen & Mik-Meyer, 2010) bestående af policydokumenter, lovtekster, hyrdebrev, kendelser, artikler og rapporter, som bliver aktører i netværk omkring 'nedsat tid'. Disse suppleres i translationsanalysen med fire semistrukturerede kvalitative interviews (Kvale & Brinkmann, 2015) med en studerende, en leder på en professionshøjskole, en konsulent i en kommune og en repræsentant for PLS, som er de studerendes fagforening. Udvælgelsen af informanter er foretaget strategisk med

henblik på at repræsentere centrale positioner i netværk omkring 'nedsat tid'. Antallet af interviews er begrænset, men i tråd med ANT's analytiske fokus, hvor formålet er at belyse, hvordan 'nedsat tid' oversættes og får betydning på tværs af organisatoriske positioner.

Undersøgelsen er gennemført i overensstemmelse med gældende forskningsetiske retningslinjer. Informanterne har modtaget information om projektets formål og har afgivet informeret samtykke til deltagelse og anonymiseret gengivelse af interviewuddrag. Interviewmaterialet er behandlet fortroligt og opbevaret i overensstemmelse med GDPR-retningslinjer for håndtering af personoplysninger. De analyserede dokumenter er offentligt tilgængelige.

Det ville have styrket undersøgelsen at følge 'nedsat tid' ind i de konkrete pædagogiske praksisser på praktikstederne. Et sådant perspektiv kunne have synliggjort, hvordan teknologien får betydning i en hverdag, hvor pædagogisk opgaveløsning og studerendes uddannelsespraksis sameksisterer og potentielt skaber spændinger. Det har ikke været muligt at inddrage dette empiriske niveau i nærværende studie. Artiklen fokuserer derfor på de institutionelle og administrative netværk, hvori 'nedsat tid' formes og forhandles. Perspektivet på praktikstedernes praksis vil være et relevant spor for fremtidige undersøgelser.

Scriptanalyse: Visioner og relationer i 'nedsat tid'

Forskellige aktører skaber betydningsfulde translationer i beskrivelsen af den praksis, som styrelsen forventer, professionshøjskolerne følger. Lægeerklæringen er en af dem. For at dokumentere sygdom eller funktionsnedsættelse skal den studerende medsende en lægeerklæring, som der er specifikke krav til. Den skal "udførligt" beskrive, hvad der påvirker den studerende negativt, hvilke skånebehov der er, og hvordan de bedst tilgodeses. Det er specifikt betonet, at en lægeerklæring, der kun beskriver den studerendes diagnose og anbefalede timeantal, ikke er tilstrækkelig. Ydermere er det specificeret, at det ikke er muligt at indsende en ny lægeerklæring, hvis den første vurderes utilstrækkelig, og der derfor gives afslag. En afgjort sag kan ikke genoptages (Styrelsen for Videregående Uddannelser, 2016).

Lægeerklæringen bliver central og kan potentielt skabe udfordringer i relationen mellem studerende og læge, da den studerende er afhængig af at kunne få lægen til at udfærdige en lægeerklæring, der lever op til de krav, der defineres i hyrdebrevet, for at få tildelt 'nedsat tid'.

En anden central aktør i begge breve er 1. praktik. Der er enighed om, at man ikke kan få 'nedsat tid' i 1. praktik, men grundene dertil varierer lidt fra hyrdebrev til følgebrev. I hyrdebrevet er det, fordi man ikke kan argumentere "for at netop et nedsat timeantal er bydende nødvendigt", når man ikke har gjort sig erfaringer (Styrelsen for Vide-

De studerende skal altså være tilpas syge eller udfordrede – ikke for meget og ikke for lidt

regående Uddannelser, 2016 s. 2). I følgebrevet er det beskrevet, at man ikke vil "reducere den studerendes mulighed for at prøve kræfter med faget" (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2017 s. 2). Her ses et skift i argumentationen fra manglende dokumentation til, at man ikke vil fratage de studerende muligheder. I følgebrevet argumenteres der i øvrigt med, at 1. praktik er mere observerende. Det stemmer ikke overens med bekendtgørelsen, hvor der i 1. praktik (på 7 uger) er samme antal kompetence-, videns- og færdighedsmål som i de praktikker på 26 uger, og målene er meget orienteret mod at kunne gennemføre pædagogiske aktiviteter (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2017).

I begge breve er det beskrevet, at den studerende skal gennemføre 1. praktik med 30 timer/uge. Dog taler det for tildeling af 'nedsat tid' i de efterfølgende praktikker, hvis de studerende har haft fravær i 1. praktik. De må dog ikke have så meget, at de ikke indfrier mødepligten, for så kan praktikken ikke godkendes. De studerende skal altså være tilpas syge eller udfordrede – ikke for meget og ikke for lidt. Deres funktionsnedsættelse må derudover ikke medføre udfordringer, der relaterer sig til "pædagogarbejdet i almindelighed", for så giver det ikke grundlag for at tildele 'nedsat tid'. Spørgsmålet er, hvilke opgaver de studerende varetager i en praktik, der ikke relaterer sig til "pædagogarbejdet i almindelighed", og hvordan dette vurderes. Ifølge brevet skal professionshøjskolerne altså vurdere, om det er den rigtige type af udfordringer, som den studerende angiver. Dette kan virke paradoksalt, når 'nedsat tid' jo netop er en teknologi til reduktion af mængden af arbejde og ikke en aftale om skånehensyn i forhold til specifikke udfordringer/opgaver.

Styrelsen betoner, at når der skal træffes en afgørelse, skal der i vurderingen lægges vægt på den studerendes egne beskrivelser af, hvad "der belaster den pågældende", og hvordan den studerende "argumenterer" for behovet for nedsat tid – "ellers kommer det let til at fremstå som et ønske om at arbejde mindre uden et reelt bagvedliggende behov" (Styrelsen for Videregående Uddannelser, 2016 s. 3). Der anslås her en mistillid og en risiko for, at nogle vil søge denne mulighed blot for at slippe nemmere og ikke nødvendigvis fordi behovet er der. Mistilliden går igen i det afsnit, hvor det er specificeret, at professionshøjskolen skal undersøge, om de oplysninger, som den studerende har angivet om tidligere praktikforløb, er "en korrekt gengivelse" (Styrelsen for Videregående Uddannelser, 2016).

En tredje central aktør er "den uddannelsesfaglige vurdering", som professionshøjskolen skal udarbejde (Styrelsen for Videregående Uddannelser, 2016 s. 3). Den består typisk af en undersøgelse af den studerendes karakterer, om den studerende i øvrigt har gennemført sit studieforløb planmæssigt, og evt. udtalelser fra undervisere/vejledere mv. Der står ikke specifikt, at gode karakterer og ordinært studieforløb taler til den studerendes fordel. Dog er det bemærket, at man på den baggrund skal vurdere, om den studerende kan nå målene for praktikken på nedsat tid. På den måde bliver det en vurdering af, om den studerende er tilstrækkelig fagligt dygtig for at komme i betragtning til 'nedsat tid'. Endelig er det fremhævet, at timetallet maksimalt kan reduceres med 5 timer om ugen i de efterfølgende to lønnede praktikker, hvilket vil sige et krav om minimum 25 timer pr. uge. Dette betyder en implicit moralsk vurdering af, at man skal kunne arbejde minimum 25 timer pr. uge, før man er tilstrækkelig til, at man bør uddanne sig til pædagog.

Sammenfattende viser scriptanalysen altså, at hvis en studerende skal have 'nedsat tid', så skal den studerende være belastet, kunne argumentere, angive korrekte oplysninger (som professionshøjskolen skal kontrollere), kunne arbejde 25 timer, være tilpas syg/udfordret af funktionsnedsættelse og samtidig tilstrækkeligt fagligt dygtig og studiestabil.

Derudover skal uddannelsen tjekke, at den studerende ikke snyder og argumenterer korrekt, og lægen skal skrive den helt rigtige lægeerklæring – i første forsøg. Desuden skal 1. praktik have været udfordrende nok til, at fravær har været nødvendigt, men ikke for meget – og man kan i forlængelse heraf tænke over, hvilke studerende der i lyset af dette udelukkes fra muligheden for 'nedsat tid' og for at gennemføre uddannelsen.

Translationsanalyse

Jeg har i undersøgelsen fokuseret på tre translationer. Først hvordan 'nedsat tid' bliver til, herefter hvordan den bliver en central aktør i magtkampe omkring definition af uddannelseskvalitet og sidst, hvordan 'nedsat tid' bliver en central aktør i en kamp for studerendes rettigheder til uddannelse på lige fod med andre.

Tilblivelsen af 'nedsat tid'

I 2014 reformeres pædagoguddannelsen. En af forandringerne var en fastsættelse af timeantallet i praktikker på 30 timer/uge (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014). I foråret 2016 er der ved at komme praktikerfaringer, og på baggrund af henvendelser fra studerende problematiserer PLS, at der ikke længere er mulighed for dispensation, og at det udelukker studerende, der ikke kan arbejde 30 t/uge (Kristiansen, 2016). Her bliver 'nedsat tid' til en aktør, men endnu ikke en stabil aktør i netværket. Dette forsøger PLS at ændre ved at lave Facebook-kampanjer, opsøgende pressearbejde og henvende sig til ministeren og andre politikere (Rørbæk, 2016). Uddannelserne forsøger også at få 'nedsat tid' til at blive en aktør i netværket. Daværende uddannelseschef for VIA bekræfter udfordringen og forringelsen fra tidligere, hvor uddannelserne selv kunne give dispensation. Ledere fra andre professionshøjskoler stemmer i og mener, det er en "principiell problemstilling" (Kristiansen, 2016). Der tegner sig et interessefællesskab mellem uddannelserne, PLS og flere politikere, som gerne vil have løst dette problem.

Herefter foregår en kamp i netværket, hvor PLS på vegne af studerende sammen med professionshøjskolerne kæmper for at få styrelsen til at indføre en dispensationsmulighed fra det fastsatte timeantal og på den måde få 'nedsat tid' til at blive en stabil aktør – og det lykkes. Den 2. juni 2016 kommer der en nyhed fra Uddannelses- og Forskningsministeriet, hvor de annoncerer, at "alle studerende med handicap eller kronisk sygdom får mulighed for at gennemføre deres

praktik med færre timer om ugen" (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016). Der kommer en tilføjelse i bekendtgørelsen, der giver studerende mulighed for dispensation. Ministeriet skriver også: "Med en lægeerklæring i hånden kan alle pædagogstuderende fremover få dispensation til nedsat timetal i deres praktik" (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016). Det viser scriptanalysen, er en sandhed med modifikationer, men 'nedsat tid' bliver nu en stabil aktør i netværket for en tid.

'Nedsat tid' som en risiko for dårlig uddannelseskvalitet

Uddannelses- og Forskningsstyrelsen indtager en tydelig position, hvad angår tidens betydning for forståelsen af uddannelseskvalitet. Allerede da nyheden om 'nedsat tid' lanceres, fastslår uddannelsesminister Ulla Tørnæs: "Pædagoguddannelsen er en fuldtidsuddannelse (...)" (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016). Tiden – og her den fulde tid – bliver altså en aktør og her et kriterium for god kvalitet i praktikken. En eksemplarisk kendelse fra styrelsen om 'nedsat tid' støtter denne position:

"Samtidigt har vi lagt vægt på, at praktikken ikke stiller væsentlige krav til hverken læsning eller skriftlig opgaveskrivning, hvorfor dine vanskeligheder i den forbindelse ikke skønnes at medføre et øget behov for en nedsættelse af timetallet i praktikken, som i forvejen er fastsat på et nedsat timetal i forhold til fuld overenskomstmæssig arbejdstid." (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2016, s. 2)

Vigtigheden af timerne, der skal arbejdes, fremhæves frem for øvrige studieopgaver, som styrelsen vurderer, der ikke stilles væsentlige krav til. Denne betoning af evnen til at arbejde mange timer accepteres dog ikke af alle. Socialpædagogernes daværende næstformand Marie Sonne udtaler: "Man kan godt blive en rigtig god pædagog, selvom man kun kan arbejde på deltid" (Rørbæk, 2016). Uddannelserne stemmer i og fastslår, at kvaliteten handler om de kompetencer, der opnås. Peter Møller Petersen, som var uddannelseschef dengang, sagde:

"Vi er meget omhyggelige med at vurdere de enkelte studerende og sikre, at de når deres kompetencemål. Efter endt praktik skal de også til prøve og vise, at de har nået det, de skal. Og erfaring har vist, at man godt kan blive uddannet tilstrækkeligt, selvom man ikke er på fuld tid." (Stenz, 2016)

Den studerende, jeg har interviewet til projektet, mener også, at det bør være en individuel vurdering af den studerendes faglighed, der er væsentlig, i stedet for den tid, man opholder sig på sit praktiksted. Hun svarer prompte, da jeg spørger hende, om hun kan forstå, at uddannelsen vurderer, at hvis man er i praktik i for kort tid, så kan man ikke nå sine mål: "Nej, det handler om ens faglighed. [...] Jeg synes simpelthen,

”Jeg mistede 3000 kr. om måneden. Der var måneder, hvor jeg måtte vælge imellem, om jeg skulle have min smertemedicin, eller om jeg skulle have aftensmad”

man skal gå ind og kigge på den enkelte.” (Interview med studerende, 2025).

Den leder, jeg har interviewet, formulerer sig anderledes om, hvordan tidsdimensionen får betydning: ”Det er en tænkning, som har været i uddannelsen – ja, i hvert fald siden 92-bekendtgørelsen – og det er, at de bliver prøvet og testet i: kan du være lønarbejder? Altså kan du klare et års lønarbejde? Jamen, så kan du blive pædagog.” (Interview med leder, 2025). Der tegner sig en alliance mellem flere aktører, der kæmper for, at kvalitet i uddannelsen ikke skal handle om tid, men skal bygge på en individuel og kvalitativ vurdering af læringsudbyttet.

Formuleringen af, at praktikken handler om at teste de studerendes evne til at være lønarbejder, inddrager ’lønarbejderen’ som en aktør, der kobler sig til overenskomster og arbejdsmarkedets regler. Dette problematiseres som en udfordring for idealet om, at uddannelseskvalitet handler om de studerendes læringsudbytte. I et interview med en rådgiver fra PLS peges på, at hvis lønnen ikke var en faktor, så: ”ville man kunne have et meget mere læringsorienteret fokus på sin praktik end nu, hvor man er ansat og en del af normeringen.” (Interview med PLS, 2025). Til lønarbejderpositionen hører også, at man skal være der den tid, man får løn for. Det er en helt enkel logik, som også påvirker de studerende i kraft af deres ansættelse. Og selvom studieforholdet naturligvis også er til stede i praktikkerne med kompetence-, videns- og færdighedsmål (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2017), og selvom der afsluttes med en eksamen, så er det tydeligt, at tiden også bliver afgørende, når man spørger ind til aftagerfeltet. Her i et interview med en konsulent fra en kommune:

”Hvis man har oplevelsen af en studerende, der har bøvlet i praktikken, har været nedsat i tid, måske har været sygemeldt de sidste par måneder i sin praktik, og så stadigvæk kan gå til eksamen og bestå sin praktik [...] Så bliver de ramt på en retfærdighedsfølelse, og der er også det der med, at man nu sender en videre i et system, som man faktisk ikke nødvendigvis synes, skulle have været pædagog.” (Interview med konsulent, 2025)

Her italesættes en uretfærdighedsfølelse, hvis en studerende vurderes dygtig nok til at kunne indstilles og bestå en eksamen, der udprøver de kompetencer, den studerende skal tilegne sig i praktikken, hvis ikke den studerende har været der ’nok’. Og hvorvidt det er en vurdering af den studerendes (manglende) faglige kompetencer, eller det udelukkende er mangel på indfrielse af tilstrækkelig tid, der er i spil, når de ikke ønsker, at denne type studerende skal sendes videre i uddannelsen, er lidt uklart – men tiden har i hvert fald en betydning.

’Nedsat tid’ er både en sejr og en udfordring ift. handicaprettigheder
Generelt fejres ’nedsat tid’ som en sejr for ligestilling af både fagfor- eninger og på uddannelserne, da det indføres (Rørbæk, 2016; Stenz, 2016). ’Nedsat tid’ virker som en relativ stabil aktør i et par år, inden der spores en destabilisering af denne position. En studerende skriver en kronik, der indledes således: ”Skal manglende rettigheder for studerende med funktionsnedsættelser virkelig have lov til at betyde, at vi falder igennem i uddannelsessystemet?” (Boehm, 2018). Den studerende mener ikke, at den nuværende ordning med ’nedsat tid’ lever op til handicapkonventionen og problematiserer især den manglende mulighed for ’nedsat tid’ i 1. praktik. Hendes egen oplevelse af praktikken var frygtelige 6 uger med store smerter, udmattelse og psykisk

belastning, og hvor hun blev afhængig af "barmhjertige og empatiske vejledere og undervisere, der vil bøje reglerne" for at gennemføre praktikken (Boehm, 2018).

Den studerende, jeg har interviewet til projektet, peger på lignende udfordringer i forhold til krænkelse af handicaprettigheder. Hun beskriver det på denne måde:

"Desværre så kræver det bare, at du har ben i næsen for at gøre det og vide, hvad du har ret til. Jeg kan godt forstå, der er rigtig mange, der falder fra på det, fordi det kræver så meget af en. Og selvom jeg har kæmpet, så var jeg jo ikke engang sikker på, at jeg kunne komme igennem et halvt års praktik, fordi jeg var så stresset over det. Jeg vidste jo ikke, om jeg var købt eller solgt, før jeg havde første arbejdsdag. Det er så forfærdeligt en proces." (Interview med studerende, 2025)

En anden udfordring i forhold til at studere på lige fod med andre er den økonomiske situation. Når studerende får SU, kan de søge et handikaptillæg, da SU'en ikke rækker til f.eks. dyr medicin og eventuelt større udgifter til transport. Det tillæg kan de ikke få i de lønnede praktikker, så selvom de får fuld praktikløn, får de udbetalt væsentligt mindre om måneden. Den studerende beskriver konsekvenserne på denne måde: "Jeg mistede 3000 kr. om måneden. Der var måneder, hvor jeg måtte vælge imellem, om jeg skulle have min smertemedicin, eller om jeg skulle have aftensmad" (Interview med studerende, 2025).

I 2020 sender styrelsen et nyt hyrdebrev til professionshøjskolerne, der skal sikre, at handicapkonventionen og 'Lov om forbud mod forskelsbehandling' overholdes. Udover et specifikt fokus på prøvevilkår adresserer brevet også bredere, at uddannelserne er ansvarlige for at tilbyde hensigtsmæssige tilpasninger til studerende med handicap (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2020). Styrelsen ønsker altså på den ene side, at professionshøjskolerne skal følge en tydeligt defineret praksis om 'nedsat tid' i praktikken, samtidig med at de skal tilbyde hensigtsmæssige tilpasninger – to forhold, der kan være svære at tilgodese samtidig.

Udfordringerne omkring praktikkerne bliver i øvrigt skærpede af, at de studerende ansættes, og det derfor er praktikstederne, der beslutter, hvilke tilpasninger der er rimelige og mulige. I praksis betyder det, ifølge den konsulent, jeg har interviewet, at der fortsat er flere, der ikke længere ønsker at modtage studerende i praktik. Hun siger: "Jeg har flere og flere, der rigtig godt kunne tænke sig ikke at være praktiksted, fordi vi har for mange eksempler, hvor det bliver rigtig bøvlet at være praktiksted" (Interview med konsulent, 2025). Selvom hun fortæller institutionerne, at det er en rettighed, de studerende har, siger hun også, at studerende oplever, "at det er vanskeligt at være dem på

nedsat tid", og at de er "bagud på point fra starten af", fordi de har fået 'nedsat tid' (Interview med konsulent, 2025). Der er altså umiddelbart ikke altid en stor velvilje fra praktikstederne til at tilpasse forholdene til studerende, så de kan uddanne sig på lige fod med andre.

Diskussion

Ved at følge aktøren 'nedsat tid' gennem script- og translationsanalyse bliver det tydeligt, at 'nedsat tid' forandres igennem forskellige processer i aktørnetværk over tid. Ser man på tværs, tegner der sig også et billede af andre mekanismer. Dels bliver det tydeligt, at de studerende må performe deres funktionsnedsættelse på en specifik måde, der passer til systemets forventninger. Performativtetsbegrebet er bl.a. beskrevet af Judith Butler. Hun beskriver, hvordan performativiteten må forstås som "en gentagende diskursiv magt, der producerer det fænomen, som den regulerer og afgrænser" (Butler, 1993, s. 14). Det betyder, at 'nedsat tid' som fænomen og praksis bliver skabt og stabiliseret gennem gentagne praksisser. For studerende betyder det, at de skal 'gøre' deres funktionsnedsættelse på en bestemt måde, for at den bliver anerkendt. Det skal ske med støtte fra en lægeerklæring, med specifikke formuleringer og den rette dokumentation og argumentation. Her skal den studerende performe en balanceret måde at være syg på. De studerende møder altså i den etablerede praksis om 'nedsat tid' en norm for den legitime syge krop. Sygdom er ikke bare noget, man har – det er noget, man må performe korrekt for at blive anerkendt.

I forlængelse heraf kan det give mening at se kritisk på den institutionaliserede praksis omkring 'nedsat tid'. Lederen, jeg interviewede, fortalte, hvordan hun oplevede, at der sker en "sygelliggørelse af de studerende" (Interview med leder, 2025). Fokus flyttes fra tilpasning af praktik til diagnosticering og dokumentation. Der er altså tale om en patologisering, hvor de studerendes udfordringer må gøres til sygdom med tilhørende lægelig dokumentation, for at disse udfordringer kan håndteres (Jensen, 2025). Man kan på baggrund af analysen se, hvordan 'nedsat tid' er konstrueret gennem en række krav og aktører, der samlet set patologiserer den studerendes behov. I stedet for at rumme forskellighed forudsætter teknologien, at behov skal kunne dokumenteres som sygdom, og at den studerende selv kan argumentere overbevisende for dette. Denne praksis bidrager til en forståelse, hvor udfordringer gøres til medicinske afvigelse og ikke handler om rimelige tilpasninger, der sikrer dem uddannelse på lige fod med andre. Gennem en ANT-analytisk forståelse bliver det tydeligt, at denne patologisering ikke er givet på forhånd, men en effekt af netværket og de translationer, der finder sted mellem aktører gennem kampe og alliancer.

En sidste mekanisme, der bliver tydelig, er den mistillid, der er på spil. Gennem hyrdebrevet ønsker styrelsen at koordinere en kompleks vurderingspraksis, hvor der er indlejret en præmis om, at der er nogen, der

måske prøver at snyde. Man kan på den måde sige, at mistillid bliver en aktør i praksis om 'nedsat tid'. Her er den med til at forbinde aktører (læger, studerende, uddannelsesleder, praktiksteder) og former på den måde også translationerne, da den studerendes behov omsættes til spørgsmål om troværdighed, dokumentation og 'korrekthed'. På den måde bliver mistilliden en aktiv medspiller i at strukturere praksis og forme relationer mellem studerende og uddannelsessted – et uddannelsessted, der i det lys også må dømmes moralsk i sagerne, og som ikke bare kan sagsbehandle objektivt.

Konklusion

Undersøgelsen viser, hvordan 'nedsat tid' på pædagoguddannelsen er konstrueret som en teknologi, der både åbner og lukker muligheder for studerende med funktionsnedsættelser. Intentionen er at skabe ligestilling gennem rimelige tilpasninger, men i praksis produceres nye bar-

rierer, når ordningen ledsages af krav om dokumentation, performativ sygdom og baseres på mistillid. Samtidig ses en praksis, hvor uddannelseskvalitet knyttes til tid og arbejdsmarkedets logikker frem for læringsudbytte. Dermed risikerer ordningen at modvirke det princip, den udspringer af – retten til uddannelse på lige fod med andre.

Hvis pædagoguddannelsen og de øvrige professionsuddannelser skal opfylde de rettigheder, som studerende med funktionsnedsættelser har gennem handicapkonventionen, kræver det et skifte i fokus fra at individualisere og patologisere de studerendes behov til at se rimelige tilpasninger som et kollektivt ansvar, der handler om at skabe reelle muligheder for, at studerende med funktionsnedsættelser kan gennemføre deres uddannelse med fokus på læringsudbytte frem for en performativ balancering af at skulle være "tilpas syge" og "tilpas dygtige".

Litteratur

- Akrich, M. (1992). The de-scription of technical objects. In W.E. Bijker & J. Law (Eds.), *Shaping technology/building society: Studies in socio-technical change* (pp. 205-224). MIT Press.
- Baik, C., Larcombe, W., & Brooker, A. (2019). How universities can enhance student mental wellbeing: the student perspective. *Higher Education Research and Development*, 4, 674-687. <https://doi.org/10.1080/07294360.2019.1576596>
- Boehm, R.T. (2018, 28. november). *Det gør mig vred, at vi studerende med handicap bliver glemt og svigtet af systemet*. Information.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex."* Routledge.
- Callon, M. (1986). Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay. *The Sociological Review*. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1984.tb00113.x>
- Elmholt, K.T., & Ratner, H. (2021). Følg aktøren!: Translation og praxiografi som analysestrategier. In I. Papazu & B.R. Winthereik, *Aktørnetværksteori i praksis*. Djøf Forlag.
- Jensen, K.B. (2025). *At vente til man ved hvad det rigtige er: Unges konjunktive praksisser i fraværet af uddannelse og arbejde*. Roskilde Universitet
- Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2010). *Kvalitative metoder i organisations- og ledelsesstudier*. Hans Reitzels Forlag.
- Kristiansen, C.L. (2016, 14. april). *Pædagoguddannelsen udelukker studerende med særlige behov*. Politiken.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview: det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udg.). Hans Reitzel.
- Larsen, L., Stigemo, A., Wulf-Andersen, T.Ø., Krogh, L., & Jensen, A.A. (2023). Tilhør og anerkendelse - studenterperspektiver på psykosociale problemer i videregående uddannelse. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift*, 18(34), 41-58. <https://doi.org/10.7146/DUT.V18I34.133901>
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.
- Papazu, I., & Winthereik, B.R. (2021). *Aktørnetværksteori i praksis*. Djøf.
- Ratner, H. (2013). *Inklusion: dilemmaer i organisation, profession og praksis*. Akademisk Forlag.
- Rørbæk, M. (2016, 19. juni). *Sejr for studerende med handicap*. Socialpædagogen.
- Stenz, E. (2016, 2. juni). *Ministerium fortryder regelændring på pædagoguddannelsen*. Politiken.
- Styrelsen for Forskning og Uddannelse. (2017, 7. april). *Følgrebrev til ændring af bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog*. https://ufsn.dk/media/ol5hfpvc/foelgebrev_til_aendring_af_bekendtgorelse_om_uddannelsen_-til_professionsbachelor_som_paedagog.pdf
- Styrelsen for Videregående Uddannelser. (2016, 20. december). *Orientering om praksis og opmærksomhedspunkter i forhold til sagsbehandlingen af ansøgninger om dispensation fra det fastsatte timetal i praktikperioderne i bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog*. https://ufsn.dk/media/mmcgmqza/hyrdebrev_vedr_dispensationsansogning_om_nedsat_timetal.pdf
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2014). *Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog*. BEK Nr 211 Af 06/03/2014.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2016, 2. juni). *Pædagogstuderende med handicap får bedre muligheder for at gennemføre praktik*.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2017). *Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog*. BEK Nr 354 Af 07/04/2017
- Uddannelses- og Forskningsstyrelsen. (2016, 5. oktober). *Nedsættelse af timetallet i pædagoguddannelsens praktik ADHD og ordblindhed*. KEN Nr 10315; KEN nr 10315.
- Uddannelses- og Forskningsstyrelsen. (2020, 7. maj). *Hyrdebrev om uddannelsesinstitutionernes forvaltning af handicapområdet*. <https://ufsn.dk/media/14ipfaep/bilag-3-hyrdebrev-om-forvaltning-af-handicapområdet-ufs.pdf>
- Uddannelses- og Forskningsstyrelsen. (2022). *Bedre vilkår for studerende med funktionsnedsættelser*. <https://ufsn.dk/media/l3vpucujj/rapport-bedre-vilkar-for-studerende-med-funktionsnedsaettelser.pdf>
- Udenrigsministeriet. (2017, 15. november). *Bekendtgørelse af FN-konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap*. BKI Nr 20 Af 15/11/2017.